

PŘEHLED VÝZKUMŮ

49

Brno 2008

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 49

Volume 49

Číslo 1–2

Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Freisinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander RuttKay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balász Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Vrcholně středověká lotová závaží z českých a moravských lokalit.
Gruna, Hradisko (vlevo); Písek, u Šarlatského rybníka (v popředí); Ví-
cov, Městisko (vpravo dole); Boskovice, hrad (vpravo nahoře). Srov.
studii J. Doležela v tomto svazku. Foto P. Smékal.

*Medieval cup nested weights from czech and moravian sites. Gruna,
Hradisko (left); Písek, u Šarlatského rybníka (front); Vícov, Městisko
(bottom right); Boskovice, castle (top right). Cf. the article by J. Dole-
žel in this volume. Photo by P. Smékal.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Arch, spol. s r. o.
Charbulova 3a
618 00 Brno-Černovice

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

Roč. 49, 2008, č. 1-2

91087/09

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2008

Náklad 450 kusů

Copyright ©2008 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i. and the authors.

Literatura

- Ambroz, M. 2005:** Jemnice, kostel sv. Víta – Stavebněhistorický průzkum, nepubl. rkp.
- Eliáš, J. O. 1989:** Jemnice, kostel sv. Víta – Stavebněhistorický průzkum. SÚRPMO, nepubl. rkp.
- Foltýn, D. a kol. 2005:** Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha, 205–208.
- Holub, P., Merta, D. 2006a:** Odvodnění kostela sv. Víta v Jemnici. Nálezová zpráva č. 19/06 v archivu společnosti Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Merta, D. 2006b:** Sanace vlhkého zdiva kostela sv. Víta v Jemnici. Nálezová zpráva č. 71/2006 v archivu společnosti Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Merta, D. v tisku:** Bývalý františkánský klášter u kostela sv. Víta v Jemnici.
- Merta, D. 2007:** Jemnice, kostel sv. Víta, sanace sklepních prostor. Nálezová zpráva č. 65/07 uložená v archivu společnosti Archaia Brno, o. p. s.
- Samek, B. 1999:** Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. svazek J/N. Praha, 45–53.

Resumé

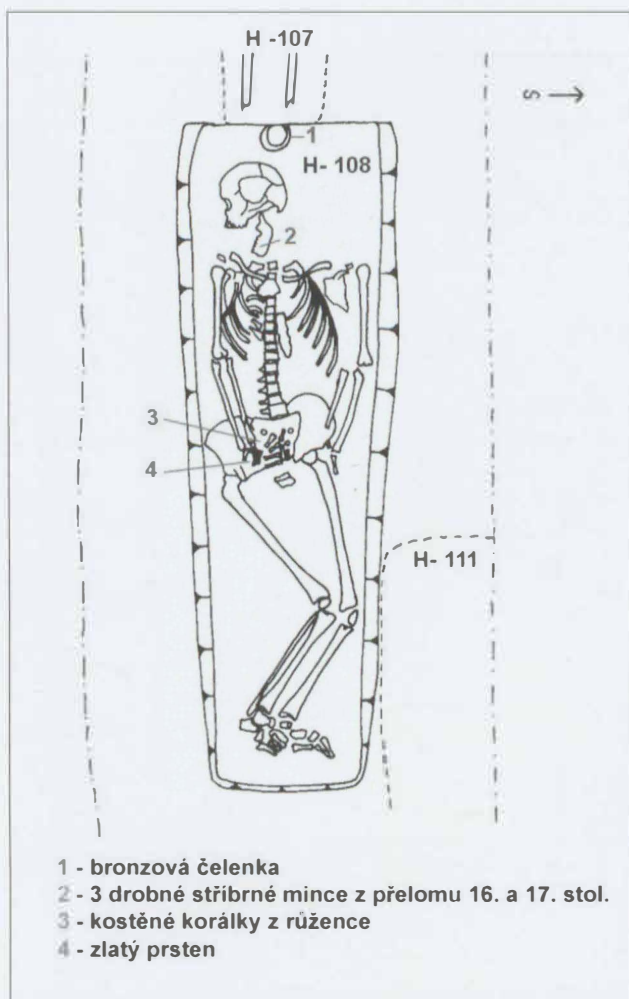
Jemnice (Bez. Třebíč), Kirche des Hl. Veit. Mittelalter, Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (OKR. JIHLAVA)

Kostel sv. Jakuba Většího. Vrcholný středověk až novověk. Kostelní hřbitov. Sídliště. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum na stavbě „odvedení dešťových z kostela sv. Jakuba Většího v Jihlavě“ byl rozdělen do tří fází: 1. v roce 2005 byly sledovány výkopy pro kanalizaci ve vozovkách v Joštově ulici a na Jakubském náměstí, 2. v roce 2006 byly prováděny výkopy v těsné blízkosti kostela v místech zrušeného hřbitova a 3. v roce 2007 byly vyhodnocovány terénní situace a nálezy (obr. 59).

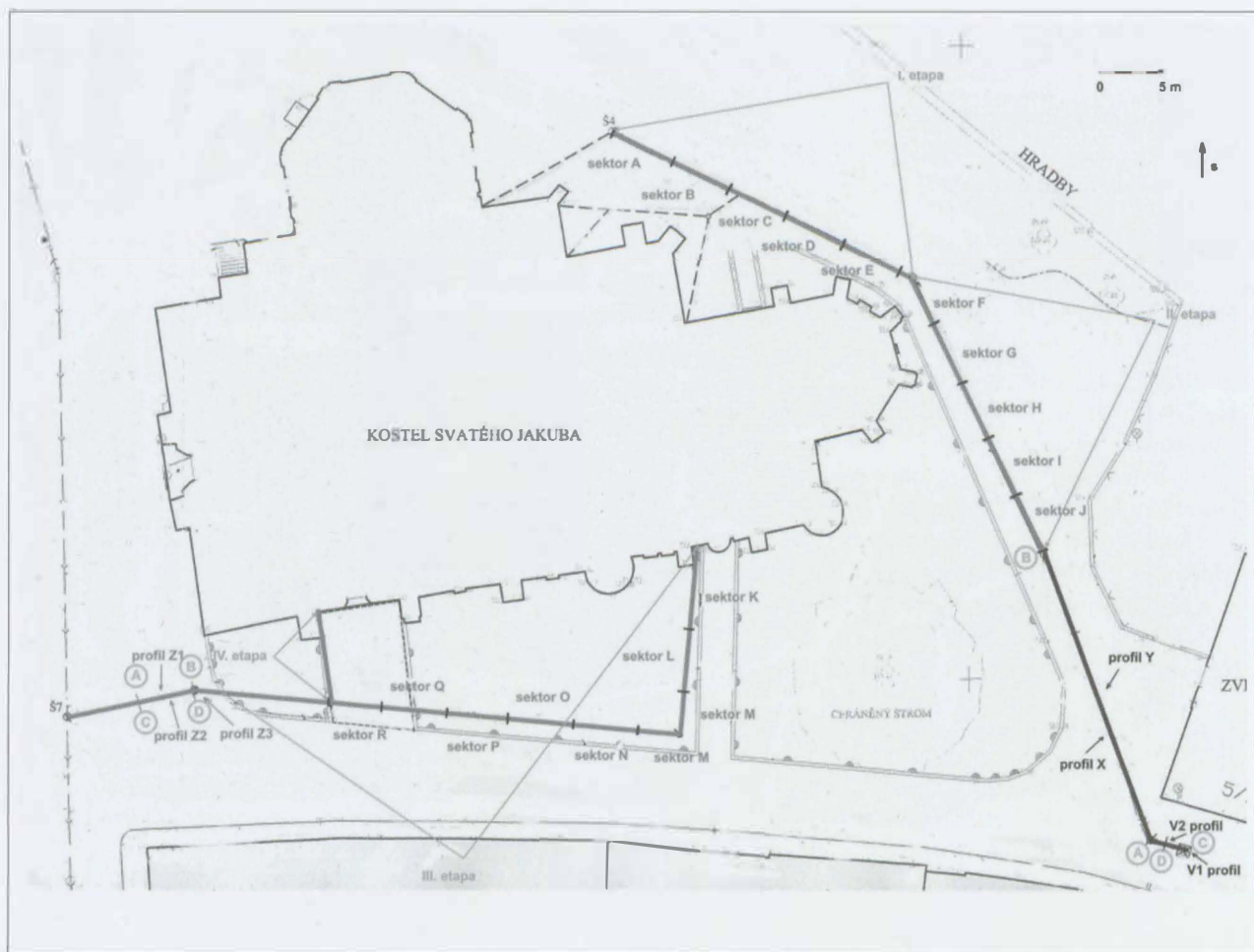
V Joštově ulici se pod stávajícím povrchem vozovky nacházely zbytky středověkých pochůzných terénů a dlažby, skládané z volných kamenů. Středověké vrstvy byly silně porušeny pozdějšími zásahy do terénu při pokládání inženýrských sítí převážně během 20. století. Zajímavým nálezem byl odkryv dělové kamenné koule o průměru cca 13 cm, použité pravděpodobně během některé války v 16. či 17. století. Novodobé dláždění povrchu komunikace pokračovalo i na Jakubském náměstí v prostoru mezi presbytářem kostela a dnešní budovou charity, pravděpodobně lokace středověké školy. Přibližně na hranici mezi Joštovou ulicí a Jakubským náměstím, západně od stojícího domu Charity, byla na profilech dokumentována kamenná zeď, spojovaná vápennou maltou, jejíž stáří se nepodařilo určit. S největší pravděpodobností představuje pozůstatek po hrazení někdejšího hřbitova nebo stěnu dnes neexistujícího objektu, orientovaného do Joštovy ulice. Dále po neuzpevněné komunikaci směrem k presbytáři byla na profilech patrná mocná „hrobová vrstva“, tvořená jílovitou hlínou a navětralým rulo-

Obr. 58: Jihlava. Neporušený hrob č. 108 z doby po roce 1625. Abb. 58: Jihlava. Intakte Grab Nr. 108 aus der Zeit um 1625.

vým podloží s četnými nálezy lidských skeletů. Vrstva vznikala postupně rozšiřováním hřbitova od středověku do 18. století.

U nároží jižní věže kostela na Jakubském náměstí se podařilo pod „hrobovou vrstvou“ objevit nad podloží nejstarší kulturní horizont, datovatelný na základě keramických nálezů do 13.–14. století. Obdobný kontext byl zachycen i ve výkopu podél jižní stěny kostela těsně nad podloží, v hloubce 1 až 1,5 m pod stávajícím povrchem parku. Jedná se o tři do zvětralého podloží zahloubené objekty s plochými dny a pozvolna skloněnými stěnami. Vzhledem k pravidelným rozměrům výkopů a kamenným destrukcím rozptýleným ve výplních se domníváme, že šlo o spodní partie mírně zahloubených suterénů domů nebo hospodářských stavení. Z jejich zbytků se zachovaly jen volně rozptýlené středně velké kameny, mazanice a velké množství uhlíků a spáleného dřeva, které svědčí o zániku objektů požárem. Charakter výzkumu nedovolil zjistit všechny rozměry objektů, zdá se ovšem, že se podařilo zachytit kratší – příčnou stěnu tří stavení, jejíž délka se pohybuje kolem 8 m v průměru. Délka stěny nepochybně koresponduje s obvyklou šířkou parcel jihlavských domů (cca 10 m). Je proto možné, že v těchto místech stála řada dřevohliněných domů, které byly orientovány

Obr. 59: Jihlava. Průběh zkoumaných výkopů. Abb. 59: Jihlava, Bezeichnung der Grabungsfläche.

vhodem jižním směrem. Suterény pokračují pod současnou komunikací před farou na Jakubském náměstí a vyvracejí tak teorii o plánovitém vyměření náměstí, které by bylo hned od založení města vyhrazeno jen pro stavbu chrámu. Domy byly v provozu s největší pravděpodobností současně s postupnou výstavbou kostela, nelze vyloučit ani starší datování. Movité nálezy získané ze zásypu objektů neumožňují přesnější datování jejich zániku než do 2. poloviny 13., popřípadě do 1. poloviny 14. století.

V nálezovém souboru získaném ze zásypů suterénů dominují zlomky kuchyňské a stolní keramiky s charakteristickým velkým obsahem tuhy v keramickém těstě. Jedná se o nálezy fragmentů hrnců, poklic, mís, kahanů apod., běžně užívaných v jihlavských středověkých domácnostech. Toto zboží má své analogie v keramických nálezových souborech z výzkumů hornické aglomerace ve Starých Horách u Jihlavy. Odpad z kuchyně doplňují četné nálezy kostí hospodářských zvířat. Zajímavé jsou nálezy několika fragmentů cihel se skelnou glazurou na povrchu, která musela vzniknout za vysokých teplot nejspíše v tavící peci. Ačkoliv se nepodařilo pec lokalizovat, jedná se pravděpodobně o zbytky zrušeného výrobního objektu pro tavbu rudy. Není vyloučeno, že se někde v blízkém okolí nálezu tavily barevné kovy a snad i vyráběly kování nebo mince.

Nad zaniklými suterény se nacházela mocná jílovitohlinitá vrstva s kostrovými pohřby, které můžeme na zá-

kladě nálezů datovat do 13.–18. století. Dochovaly se jak kostry v původní–anatomické poloze, tak pouze přemístěné starší lidské kosti, umístěné do zásypů výkopů pro mladší hroby. Paradoxně tak vznikla situace, kdy mladší–novověké pohřby–byly nejhlobběji, zatímco starší pohřby, pravděpodobně středověké, se nacházejí stratigraficky nad nimi, v hloubkách cca 30 cm až 1 m. Kompletní neporušený hrob se zbytky dřevěné rakve se podařilo odkrýt v závěru terénní části výzkumu (hrob č. 108). Jednalo se o pohřeb ženy s členkou ve vlasech, růžencem v rukou, zlatým prstenem na ruce a třemi mincemi u úst. Podle nálezů mincí byla žena do hrobu uložena po roce 1625, pravděpodobně ještě během třicetileté války (obr. 58).

Celkem se podařilo vypreparovat 133 skeletů uložených v anatomické poloze, většinou ovšem neúplných (16.–17. století). Jedinci různého věku i pohlaví byli ukládáni do hrobů většinou v dřevěných rakvích s převládající orientací hlavou k západu. Neobvyklé nejsou ani pohřby orientované hlavou k východu nebo severu. U vybraných koster byly zjištěny příbuzenské znaky, věk, pohlaví a patologické změny na kostech.

Jihlavský městský hřbitov, který byl založen nejpozději ve 14. století, fungoval až do definitivního zákazu pohřbívání za vlády Josefa II. v 18. století.

Obr. 60: Jihlava, kostel sv. Jakuba. Zlatý renesanční prsten z hrobu č. 120. *Abb. 60: Jihlava, Kirche des hl. Jakobs. Der Goldring aus dem Grab Nr. 120.*

Kopec „Tepenec“ s hradiskem popelnicových polí a středověkým hradem se nachází na okraji Nížkého Jeseníku, poblíž obce Jívová, zhruba 15 km severovýchodně od Olomouce. Lokalita je na mapě ZM ČR 1:10 000, kladový list 25–11–01, identifikována těmito koordináty (měřeno od ZSČ:JSČ): 220:317, 243:335, 254:350, 256:370, 250:376, 234:376 mm. Nadmořská výška se pohybuje v rozmezí 480–516 metrů. Výzkumná plocha se nacházela v areálu předhradí (hradní jádro i část předhradí je již odtěženo).

Obr. 61: Jívová. Výběr z nalezených středověkých militárií (stav před konzervací). *Abb. 61: Jívová. Militariauswahl (Der Stand vor der Konservierung).*

Literatura

Hrubý, P., Jaroš, Z., Kočár, P., Malý, K., Mihályiová, J., Militký, J., Zimola, D., 2006: Středověká hornická aglomerace na Starých Horách u Jihlavy. Das mittelalterliche Bergbauzentrum in Staré Hory (Altenberg) bei Jihlava. *Památky archeologické* 97, 171–264.

Zimola, D., 2004: Nálezy keramiky ze Starých Hor u Jihlavy. In: *Stříbrná Jihlava 2004. Seminář k dějinám hornictví a důlních prací na Vysočině. Jihlava 17.9.–19. 9. 2004. Sborník příspěvků, Muzeum Vysočiny Jihlava a další instituce*, 32–61.

Zimola, D. 2007: Jihlava–Jakubské náměstí, odvedení dešťových vod kostela sv. Jakuba Většího v Jihlavě. Názevová zpráva č. 71-05 uložená v MV Jihlava. Jihlava 2007.

Resumé

Jihlava (Bez. Jihlava). Kirche des hl. Jakobs. Mittelalter–Neuzeit. Siedlung–Friedhof. Rettungsgrabung.

JÍVOVÁ (OKR. OLOMOUC)

„Tepenec“. Vrcholný středověk. Hradisko. Předhradí hradu. Záchraný výzkum.

V červnu až listopadu 2007 se uskutečnila IV. etapa záchranného archeologického výzkumu na lokalitě Jívová–„Tepenec“, která byla vyvolána další etapou rozšíření dobývacího prostoru bělkovického kamenolomu.

Metodika výzkumu navázala na předchozí roky (Kalábek–Tymonová 1998 a 1999, Procházková 2001, Vránová–Vrána 2005 s literaturou). Výzkumná plocha o rozměrech 30 × 65 metrů byla rozměřena do čtvercové sítě o velikosti jednotlivých čtverců 5 × 5 metrů, přičemž čtverce byly z časových důvodů zkoumány šachovnicově. V jednotlivých čtvercích jsme potom přistoupili ke snižování kulturní vrstvy či vrstev. Tato plocha byla rozdělena na 77 čtverců (čtverce č. 232 až 309–číslování čtverců, kontextů i objektů navazuje na výzkumy z 90. let), z toho bylo v úplnosti prozkoumáno 32 čtverců a dalších 36 čtverců bylo zkoumáno za pomoci detektoru kovů.

Ve čtvercích bylo kromě kulturní vrstvy nalezeno 16 zahloubených objektů, z toho 7 sídlištních jam, 8 kůlových jamek, 1 relikv sklepa či suterénu nadzemní stavby a 8 kamenných zdí. Objekty jsou datovány do období popelnicových polí (pozdní doby bronzové) a vrcholného středověku. Ze zahloubených objektů stojí za zmínku především relikv středověkého sklepa (objekt 147), nacházející se na severozápadním okraji zkoumané plochy. Sklep byl částečně zatesán až do rostlé skály a jeho maximální vnitřní rozměry jsou 4,60 × 3,39 metru. Celý objekt byl na povrchu zasypán kamennou destrukcí, pod níž se nacházela uloženina (kontext 1146), která obsahovala značné množství železné strusky. Tato struska představovala častý nález i v okolních čtvercích. Sklep měl tři stěny postavené z kamenného zdiva, spojené jsem (zdi 911, 914, 915). Nejvyšší dochovaná výška zdiva je 1,20 metru (měřeno ode dna objektu). Pouze severní stěnu sklepení